

EESTI MAANTEEMUUSEUM

MUUSEUMIKOGU KORRALDUSE ja KOGUMISPÕHIMÕTTED

2025

1 Eesti Maanteemuuseumi peaülesanne

Eesti Maanteemuuseum (edaspidi EMM) kuulub Transpordiameti (TRAM) koosseisu ning Kliimaministeeriumi haldusalasse. EMM on valdkondlik muuseum, mis tegeleb Eestis ainsana süsteemselt maanteede ja autotranspordi ajaloo talletamisega.

EMM kogub, uurib ja säilitab inimese ja tema elukeskkonnaga seotud kultuuriväärtusega esemeid Eestimaa teede ja teedehituse ja -liikluse valdkonnas. Tööd korraldab ja koordineerib muuseumi juhataja.

EMM korraldab kogude üldsusele vahendamist teaduslikel, hariduslikel ja meelelahutuslikel eesmärkidel. Muuseumis hoitav kultuuripärand on osa Euroopa kultuuripärandist.

2. Kogude eesmärk

Muuseum täiendab muuseumikogu eesmärgipäraselt muuseumiseaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud korras ning lähtudes muuseumi koostatud kogumispõhimõtetest ning muuseumikogu täiendamise ja asja muuseumisse hoiule võtmise komisjoni otsustest.

Muuseumikogu korralduse põhimõtted vaadatakse muuseumi juhataja ja peavarahoidja algatusel moodustatud komisjoni poolt läbi vastavalt vajadusele, reeglina 1 kord 5 aasta jooksul.

Muutused muuseumikogu korralduse põhimõtetes kinnitab muuseumi juhataja.

2.1. Teised sarnased või lähipiirkonnas tegutsevad muuseumid

Osaliselt sarnase profiiliga on järgnevad Eesti muuseumid:

Eesti Põllumajandusmuuseum, Raudtee- ja sidemuuseum, Eesti Meremuuseum, ERM, vanatehnika-klubid ja erinevad eratehnikakogud (MOMU, Eesti Lennundusmuuseum, Jalgrattamuuseum jne)

Kattuvus ERMi, Eesti Põllumajandusmuuseumi ja kohalike muuseumide kogumisvaldkondadega:

- hobusõidukid ja hobujõul töötavad tööriistad;
- erinevad ehitus- ja mullatöömashinad (traktorid, buldooserid, ekskavaatorid, kraanad, veoautod jne);
- kõrtsid, postijaamad;
- aiandus (teemaa niitmine, maanteede haljastuses hekid ja viljapuud, teedevalitsuste taimed, umbrohutõrje jms);
- sepikojad, töökojad, statsionaarmootorid;
- piimandus (piimapukid, piimatransport);
- maaparandus (teekraavid, truubid, käsitööriistad nt kraavišabloonid jms);
- bussiootepaviljonid, sideliinide rajatised jms teepäraldised.

Kattuvus Eesti Raudteemuuseumi kogumisvaldkonnaga:

- raud- ja maanteede ristumiskohtade ehk raudteeülesõitude ja
- osaliselt sildade (projektide ja fotode) teema.

Teiste muuseumide kogude museaale on keeruline kasutada, kuna EMMi väliekspositsioonis pole võimalik garanteerida säilivust ja mitteliikuvate suurte masinate transport on seotud nende vigastamisohuga.

Teistes Euroopa riikides, sh Põhja- ja Baltimaades tegutsevad maanteemuuseumid, kellega toimub koostöö kogemuste vahetuse ning NordBalt ühisseminaride näol.

Koostöö vanatehnikaklubidega võimaldab osade masinate (sõidukite) kogumisest loobuda ja hoiule võtta neid oma ekspositsiooni tarbeks. Probleemiks võib saada hoiule võetud sõidukite omanike soov neid aeg-ajalt kasutada mujal eksponeerimiseks või müüa. See aga lõhub ekspositsiooni terviklikkuse.

3. EMM ajalugu

EMM loodi 2000. aastal pikaajase Maanteede valitsuse peainseneri ja Maanteeameti peadirektori abi Aadu Lassi eestvedamisel. Ta alustas materjali kogumist ja korraldas kohalikes teedevalitsustes museaalse väärtusega esemete, dokumentide ja arhiivimaterjalide säilitamist.

1998 kolis kunagises Varbuse hobupostijaamas tegutsenud teemeistrikeskus üle Kanepisse ja vabanenud hoonetesse hakati rajama muuseumi. 2000 lõpuks oli käivitatud muuseumivolinike võrgustik ja kinnitatud nõukogu. Esmase kogumistöö eesmärgiks oli välja selgitada säilinud vanem tee-ehitustehnika ning valida neist väärtuslikumad esemed muuseumi kogudesse. 2001 võeti tööle Põlva teedevalitsuse koosseisus esimesed muuseumitöötajad.

2002 algas esmane kogude koondamine ja arvelevõtmine andmebaasis KVIS. 2003 valmis suurte objektide hoiustamiseks masinahall, mis ehitati ümber 2019.

2005. aastal avati muuseum külastajatele. Esimene püsinäitus pälvis Muuseumiroti auhinna ning nomineeriti Euroopa Muuseumite Foorumi aasta parima muuseumi konkursil.

2010 valmis uus ajalooline teeruum ja näitusekeskkond Teeaeg. 2016 valmis uus hobuajastu püsiekspositsioon koos lastemuuseumiga postijaama peahoones. 2019 valmis rekonstrueeritud masinahall koos liikluskasvatusekeskusega, mille tulemusena kasvas 2020 muuseumi külastajate arv rekordtasemele.

4. Muuseumi tegevust reguleerivad õigusaktid ja strateegilised dokumendid

EMM lähtub oma tegevuses muuseumiseadusest ja selle rakendusaktidest, autoriõiguse seadusest, isikuandmete kaitse seadusest, riigivaraseadusest.

Teised strateegilised dokumendid:

- Transpordiameti strateegia
- EMM põhimäärus
- EMM tegevuskava
- EMM kogumiskava
- EMM kogude kasutamise reeglid
- EMM ohuplaan
- [Muuseumide andmekogu asutamine ja põhimäärus](#)
- [Muuseumikogu täiendamise ja kultuuriväärtusega asja muuseumisse hoiule võtmise kord](#)
- [Museaalina arvele ja hoiule võtmise juhend](#)
- [Museaali kirjeldamine MuIS 2.0. Juhend 1.1](#)
- [ICOM eetikakoodeks](#)

5. Muuseumi struktuur

EMMil ei ole formaalseid allüksusi. Muuseum jaguneb loogilisteks tegevusvaldkondadeks: arendusvaldkond, kogude valdkond, külastusvaldkond (haridusprogrammid, üritused, kommunikatsioon ja turundus), teadus- ja näitustegevuse valdkond. Seisuga 1.01.2025 töötab EMMs 12 inimest.

4.1. Kogudega tegelevate töötajate ülesanded

- Kogude täiendamine: peavarahoidja, teadur-koguhoidja, teadus- ja näitustegevuste valdkonna juht, kuraator, teadur-kuraator
- Kogude kirjeldamine, sisestamine MUISi, digiteerimine: peavarahoidja, teadur-koguhoidja
- Hoiustamine, säilitamine: peavarahoidja, teadur-koguhoidja, restauraator-konservaator
- Kogude kasutamine:
 - uurijate teenindamine – peavarahoidja, teadur-koguhoidja
 - uurimuste, näituste ja trükiste koostamine – teadur-koguhoidja, teadus- ja näitustegevuste valdkonna juht, kuraator, teadur-kuraator

Kogu personali mõistev arusaam kogumisest ja säilitamisest on kogude säilimise võtmeküsimus.

6. Muuseumikogu jagunemine

Museaalsed objektid jagunevad *Muuseumikogu* (põhikogu) museaalide ja *Abikogu* museaalsete abimaterjalide vahel. Kokku kuulus muuseumi kogudesse 01.01.2025. a seisuga 46977 erinevat eset, fotot või arhivaali, neist 39078 Muuseumikogusse.

6.1. Põhikogu

Muuseumikogu jaguneb *Esemekoguks* (kogu tähis E), *Arhiivkoguks* (kogu tähis A) ja *Fotokoguks* (kogu tähis F). Fotokogu alakogu on Maanteemuuseumi *digitaalsete loovmaterjalide* kogu (kogu tähis D). Fotokogu sisaldab ka Maanteemuuseumi tegevust kajastavaid fotosid.

Originaalesemete pädev kasutamine on efektiivne moodus edastada teadmisi ja arusaamu Eesti teedehituse- ja teedeajaloo kohta. Originaalesemete kasutamist tuleb vältida, kui see mingil viisil kahjustab museaale. Näitused või muud esitlused peavad olema kantud sellest põhimõttest.

Haruldasi museaale, mis erakordse tähtsuse või halveneva või õrna seisundi tõttu vajavad erilist tähelepanu, kasutatakse uurimistööks ja piiratud eksponeerimiseks.

Seisuga 01.01.2025 kuulus Muuseumikogusse 39078 erinevat eset, fotot või arhivaali, mis kõik on kantud andmebaasi MuIS. Neist 31581 on digiteeritud, 29293 kirjeldatud. Esemekogusse kuulus 1523, arhiivkogusse 10846 ja fotokogusse 26130 museaali.

6.2. Abikogu

Museaalsete abimaterjalide kogu e *Abikogu* omandatakse kasutuseesmärgil, nt tee-ehitus- ja hoolustööde demonstreerimiseks, muuseumi teadustöö ja jooksva töö korraldamiseks, vahetamiseks Muuseumikogu täiendamisel teiste organisatsioonide ja isikute kogudest.

Abikogu (TA) jaguneb *Esemekoguks* (kogu tähis TAE), *Fotokoguks* (TAF) ja *Arhiivkoguks* (TAA). Teiste isikute või asutuste valduses olevatest arhiivimaterjalidest valmistatud koopiad kuuluvad TA Arhiivkogusse. Teiste isikute või asutuste valduses olevate fotode analoog- ja digitaalkoopiad ning arhiivimaterjalide digitaalkoopiad kuuluvad TA Fotokogusse. TA Arhiivkogusse kuulub ka *Käsiraamatukogu* (TAR), mis sisaldab muuseumi teadustöö ja jooksva töö korraldamiseks vajalikke tänapäevaseid teatmeteoseid ja teaduskirjandust ning Muuseumikogusse vastuvõetud teoste dublette.

Abikogus arvele võetud kultuuriväärtusega esemeid, eelkõige dublette, tuleb säilitada nii kaua kui võimalik, kuid lõpuks võivad nad olla sedavõrd ära kulunud, et tuleb EMM juhataja korraldusega kogust välja arvata.

Seisuga 01.01.2021 kuulus Abikogusse 7899 erinevat eset, fotot või arhivaali.

6.3. Teedeehitus- ja hooldusmasinaid ning liiklusvahendeid võib soetada varuosadeks Muuseumikogu museaalide ennistamisel. Nende üle museaalset arvestust ei peeta.

7. Muuseumikogu täiendamise põhimõtted ja kriteeriumid

7.1. Põhimõtted

- Muuseumikogu täiendatakse eesmärgipäraselt lähtudes selle terviklikkuse põhimõttest vastavalt muuseumi *peaülesandele*, kogumispõhimõtetele ja *kogumiskavale*. Muuseum on oma kogu täiendamisel iseseisev.
- Muuseumikogusse võetakse vastu püsiva kultuuriväärtusega esemeid, trükiseid, dokumente, kaarte ja fotosid jm erinevatel andmekandjaid, mida säilitatakse tähtajatult (alaliselt).
- Muuseumikogud täienevad nii aktiivse kui passiivse kogumistegevuse tulemusena, kindlate projektide raames, s.h. näituste ja uuringute ettevalmistamine, kogude täiendamine spetsiifilise materjaliga, tänapäeva dokumenteerimine jne.
- Museaal omandatakse muuseumile annetuse, ostu või mõnel muul seaduslikul viisil.
- Muuseum keeldub annetuste, kingituste, pärandi, likvideeritavate asutuste või teiste muuseumide tervikkogude vastuvõtmisest, kui see ei vasta muuseumi profiilile, missioonile või kogumispõhimõtetele.
- Muuseum ei võta vastu annetusi, kingitusi või pärandit, kui selle üleandja esitab eritingimusi, mis on vastuolus EV seadusandlusega ning muuseumikogu ja selle kasutajate pikaajaliste huvidega.
- Muuseum eelistab kogumisel komplekte ja kooslusi ning detailsete legendidega (valmistamise, omandamise ja kasutamise lood) materjale.

7.2. Muuseumikogu täiendamise kriteeriumid

Olulisus EMM peaülesande seisukohalt

Olulisim on *põhjustatus peaülesande seisukohalt*. Vähemolulised kriteeriumid on harukordsus või tüüpilisus, päritolu ja näitusepotentsiaal.

Esitluskõlblikkus

Mittekomplektse või halvas seisukorras olulise objekti omandamine tuleb kaalumisele, kui parem näidis pole kättesaadav.

Muuseumi suutlikkus objekti säilitada ja hooldada

Objekti omandamisel tuleb hinnata EMM võimalusi objekti säilitamiseks ja konserveerimiseks või restaureerimiseks.

Kogus olevad museaalide dubletid

Teiste muuseumide kogude dubleerimisel tehakse otsus lähtuvalt EMMi peaülesandest ja konkreetse valdkonna kajastamise vajadusest.

EMM kogude dubleerimisel saab Abikogus olevaid dublette kasutada praktiliste harjutuste ja näidistööde juures.

Kui juba abikogus olev dublett on halvas seisundis, võib selle EMM juhataja korraldusega kogust välja arvata ja loovutada.

Valdusõiguse laitmatus

EMM peab enne annetuse vastuvõtmist või ostulepingu sõlmimist kindlaks tegema objekti omandiõiguse. Muuseum ei tohi osta ega omandada kingituse, laenu, päranduse ega vahetuse teel ühtegi objekti, kui tekib kahtlus selle seaduslikus omandiõiguses.

Teadmata päritoluga esemel või eksemplaril võib olla selline kultuurilooline väärtus, et erandina on selle säilitamine üldsuse huvides.

7.3. Muuseumikogu täiendamise protseduurid

Muuseumikogu täiendamise eest vastutavad peavarahoidja, teadur-koguhoidja ja teadus- ja näitustegevuste valdkonna juht, kes vastavalt uurimisteemadele, näitustele ning kogude täiendamise vajadusele teevad ettepanekuid muuseumikogu täiendamise komisjonile.

Komisjoni kuuluvad peavarahoidja, teadur-koguhoidja ja teadus- ja näitustegevuste valdkonna juht. Komisjoni koosseisu kinnitab TRAMi peadirektor.

Vajadusel kaasatakse komisjoni tegevusse teisi muuseumitöötajaid ja väliseksperthe.

EMM kogudesse vastuvõtt dokumenteeritakse vastavalt EV muuseumiseadusele ja selle rakendusaktidele¹ elektrooniliselt infosüsteemis MuIS. Väljatrükkidena säilitatakse paberil allkirjastatud *vastuvõtuaktid, väljaarvamisaktid, väljaandeaktid*.

Eseme dokumenteerimiseks vajaliku info kogumise eest vastutab konkreetne koguja, kes vahendab materjalide jõudmist varasemalt omanikult muuseumisse.

8. Peamised kogumissuunad ja kasutamise printsiibid

Muuseumikogu täiendamine lähtub muuseumi peaülesandest ja kogumiskavast ning on järgmine:

- Eestimaa teede, teedehituse ja liiklemise valdkonna enamlevinud tüüpi masinad ja sõidukid, s.h. motoriseeritud sõidukid, hobuveokid, ühistranspordivahendid ja ajastut iseloomustavad erasõidukid.
- teetööde kõiki tööloike ja perioode kajastavad masinad, esemed, mälestused, trükised, dokumendid, kaardid, fotod jne;

¹ EMM järgib: Museaalina arvele ja hoiule võtmise juhend. Kultuuriministeerium Tallinn, 2013.

- koguda mälestusi, esemeid, trükiseid, dokumente, kaarte ja fotosid teadusliku uurimistöö eesmärgil;
- tagada kogude säilimine kõigi asjakohaste meetoditega, eelkõige ennetava säilitamisega, sh võimalusel suurte masinate sisehoidlates hoiustamisega
- eksponeerida kogusse kuuluvaid museaale, kuid kasutada abikogu esemeid tegevuseksponaatidena.
- koguda esemeid kollektsioonide moodustamise eesmärgil (nt Eestis toodetud teedemasinate, jalgrataste, hobusõidukite põhitüübid jne);
- uuringutele ja kaasaegsetele ennistamisstandarditele tuginedes ennistada valitud näiteid kogudest ajalooliselt identsel kujul.
- eksponeerimisväärtuse tõstmiseks ennistada teedehitusmasinaid, säilitades kasutamise käigus teostatud ümberehitused (nn ratsionaliseerimisetepanekud).

9. Muuseumikogu hetkeseis ja täiendamine

9.1. Esemekogu

Kogutakse Transpordiameti ja selle eelkäijate ning hallatavate asutuste ning eraettevõtete kasutuses olnud esemeid. Nende tellimisel valmistatud uutest esemetest on soovitatav koguda üks näidis.

Kõik kolmemõõtmelised esemed kuuluvad ühtsesse esemekogusse ja omavad ühtset tähist ja numeratsiooni. Erinevate mõõtmete, materjalide ja vajalike säilitustingimuste tõttu käsitletakse esemekogu tinglikult mitmes osas. Esemekogu eripäraks võrreldes teiste muuseumidega on suuremõõtmeliste esemete (masinate) suur osatähtsus.

Teedehitus- ja teedehooldusmasinad

Kogu koosseisu kuuluvad iseliikuvad ja järeelvetavad tee-ehitusmasinad, teedehooldusmasinad ja seadmed, mis töötavad teedehitus- ja hooldusmasinate haakes või rippes.

Iga teede hooldamisel või ehitusel kasutatud või selleks ümber ehitatud transpordivahend võib olla määratletud kui teedehitus- ja hooldusmasin. Kogu keskmes on Eestis ehitatud ja Eestis enamkasutatud masinad.

Masinad peavad katma kõik teedehituse ning -hoolduse tööloigud ja esitama näiteid võimalikult paljudest ajaperioodidest.

Sõiduvahendid

Kogu koosseisu kuuluvad hobu- ja motoriseeritud sõidukid, mis on ehitatud sõitmiseks teedel, sh tali-, soo-, jää- ja maanteedel. Kogumistöö on suunatud Eestis ehitatud ja/või Eestis hulgaliselt kasutatud sõidukitele, eelkõige teedemajanduses kasutatud sõiduvahenditele. Väiksematest sõidukitest tuleb koguda enamlevinud tüüpide näited (vankrite, saanide, jalgrataste, mopeedide tüübid), mis kajastavad teatud sõiduki arengut.

Muud kolmemõõtmelised esemed

Siia kuuluvad erinevate ajaperioodide tee-ehitus- ja hooldusmasinate ja sõidukite osad ning abiseadmed, samuti teetööde protsessi toetavad huvitava looga objektid: masinate osad, töövahendid, liikluskorraldus- ja liiklusohutusvahendid, sildid ja viidad, sümboolika.

9.2. Arhiivkogu

Arhiivkogu koosneb Transpordiametist, selle eelkäijatelt ning hallatavatest asutustest ning eraisikutelt saadud arhiivimaterjalidest. Erinevate mõõtmete, materjalide ja vajalike säilitustingimuste tõttu on arhiivkogu tinglikult jagatud mitmesse ossa ning asuvad erinevates hoidlates. Arhiivkogu on lünklik, eri maakondadest pärinevad erinevad dokumendiliigid.

Dokumendid, käsikirjad jms

Kogu koosseisu kuuluvad teedemajandite personalidokumendid, inventarinimekirjad, teeobjektide ehitustoimikud ja –projektid, teepassid ja sillakaardid, ettekannete ja trükiste käsikirjad, seinalehed, dokumendiplangid ja näidised. Samuti töökäsud, tööpäevikud, teeala töötajate isiklik kirjavahetus ja säilinud dokumendid (töötõendid, juhiloa jms), mälestusi, väljavõtteid artiklitest jms. Sildade ja teede ehitusprojektide ja vaatluskaartide osas on esindatud ainult Läänemaa ja Jõgevamaa, uuemas osas ka Võrumaa arhivaalid, teiste maakondade materjal puudub.

Kogu vajab täiendamist erinevate perioodide juhtimisõiguse dokumentide ning teedevalitsuste töökorraldust kajastavate dokumentide osas, samuti tänapäeva valikuline dokumenteerimine teehitusobjektide näitel.

Kaardid, joonised, plaanid jms

Olemasolevasse kogusse kuulub Eesti katastrikaardi (1932-1940) enamikke lehti, Eesti ja Virumaa ning Läänemaa teedekaarte erinevatest ajastutest, teegraafikud, 1920-1930. aastate Eesti autoteede kaardid, klassiteede plaanid 1930. aastatest, teeobjektide ehitusjoonised ja asendiplaane (s.h. 1935-38. a koostatud I klassi teede õgvendamise plaanid), ENSV teede skeemile kantud teede plaanid, rajoonide kaartide koopiad neile kantud teede numeratsiooni, teelõikude pikkustega jne, teehitusmaterjalide leiukohtade skeemid jms.

Kogu täiendada perioodiliselt uute teedekaartide (atlaste) osas. Sobivate pakkumiste korral kaaluda varasemate puuduvate teedekaartide kogumist.

Raamatud ja ajakirjad

Olemasolevasse kogusse kuuluvad teedeajaloo ja teedehituse alased raamatud, teatmikud, õpikud, teedehituse metoodilised materjalid, tehnilised normdokumendid, masinate kasutusjuhendid ja instruktsioonid (saadud peamiselt endiste Võru ja Põlva teedevalitsuste töökodadest), aga ka teedeala institutsiooni tervikraamatukogu (endise EV Teedeministeeriumi raamatukogu Maanteeametist), erialased perioodilised väljaanded (ajakirjad Tehnika Kõigile, Tee ja Tehnika, Transport ja Teed, Teeleht) ja üksikuid materjale muudest trükiväljaannetest, teiste riikide teemuuseumide väljaanded.

Kogu täiendada masinate tehniliste passide ja kasutusjuhendite osas ja liikluskasvatuse trükiste osas, ajakirjade puuduvate numbrite osas ja jooksvalt lisanduva kirjanduse ja ajakirjanduse osas.

Pisitrükised

Olemasolevasse kogusse kuuluvad üksikute teedevalitsuste ja teedefirmade reklaamtrükised, prospektid, kleeibised, kalendrid, eksliibrised, ürituste puhul jagatavaid materjalid ja mapid jpm. Vajalik on koguda laiem valik igal aastal ja kõigist majanditest, samuti liikluskasvatuse reklaammaterjale.

9.3. Fotokogu

Fotokogusse kuuluvad foto-, filmi- ja videomaterjalid moodustavad ühtse kogu, omavad ühtset tähist ja numeratsiooni. Erinevate mõõtmete ja andmekandja materjalide tõttu on fotokogu tinglikult jagatud mitmesse ossa ning museaalid asuvad formaadist tingituna erinevates karpides eri asukohtades.

Kogu koosseisu kuuluvad teede ja sildade ehitusprotsessi ning seisundi ja hoolduse, teeobjektide, karjääride, erinevate asutuste masinapargi, hoonete ja töökodade, ürituste ja personali kujutised. Fotokogu komplekteeritakse Transpordiameti, endise Maanteeameti ja endiste teedevalitsuste fotomaterjali üleandmisega, samuti erafirmadelt ning eraisikutelt saadud annetuste ja ostude läbi.

Kogu on vaja täiendada materjalidega alates 1980. aastate keskpaikgast. Oluline on tänapäeva valikuline dokumenteerimine tee-ehitusobjektide näitel, püüdes tabada iseloomulikku.

Samuti on puudulik fotodel kajastatud liikluskorraldusvahendite kasutamine kuni 20. saj. keskpaigani.

Negatiivid, diapositiivid jt mittepaberkandjal fotomaterjalid

Kogusse kuuluvad teedehitus- ja hooldusalaseid töid, sildade ja truupide ehitust ja ka teetöölise puhkust ja eraelu kajastavaid klaasnegatiive mitmes formaadis.

Paberkandjal fotod e positiivid

Olemasolevasse kogusse kuuluvad nii tee-ehitus- ja hooldusalaseid töid, sildade ja truupide kui ka teehooldus- ja ehitusorganisatsioonide elu, hooned ning teemeeste puhkust, ühisüritusi, reise, spordivõistlusi ja eraelu kajastavad väga erinevates formaatides ja kvaliteedis fotokoopiaid negatiividest. Üsna põhjalikud albumid pärinevad 1930/31. a. teedest ja sildadest maakondade lõikes, 1950.-1970. aastate teetöödest ja sildade ehitusest, spordist ja isetegevusest nõukogude perioodil jms. Samuti sisaldab kogu valiku Maanteemuuseumi tegevust kajastavaid fotosid.

Filmid ja videosalvestised

Siia kuuluvad eri laiusega filmilindid ja VHS-formaadis videosalvestised, mis on tellitud teedehitustööde teostamise puhul või teedehitus- ja hooldusfirmade poolt nende tegevuse kajastamiseks. Filmilindid videosalvestised on digitaliseeritud.

Nende vastuvõtt, teaduslik kirjeldamine palade ja lõikude annotatsioonide ja sisukirjeldustega, korrashoid ja juurdepääsu tagamine on algusjärgus.

9.4. EMM digitaalsed loovmaterjalid

Siia kuuluvad digitaalkandjatel EMM loomingulised materjalid, EMM ülesvõetud mälestuste digitaalsalvestused, EMM digifotod, tellitud originaal audio- ja videosalvestused, muuseumis koostatud näituste, uurimuste jms digitaalsed käsikirjad ning muud muuseumi tegevuse tulemusel tekkinud materjalid jms.

10. Säilitustingimuste analüüs

1. Hoidlad

Esemekogu esemeid säilitatakse 6 hoidlas:

- masinahalli avahoidla: 1000 m², mitteköetav, õhukuivatusseadmega klaasist ja plastist hall;
- väikese masinahalli avahoidla: 500m², mitteköetav, õhukuivatusseadmega pvc-hall;
- talli II korruse esemehoidla: 130 m² varustatud kütte-, kuivatus-, niisutus- ja jahutusseadmetega, metallriiulitega;
- töllakuuri laka esemehoidla: 189 m² loomuliku ventilatsiooniga varjualune, ilma mööblita;
- töllakuuri avahoidla: 83 m² halva loomuliku ventilatsiooniga kivihoone, niiskus kondenseerub, ilma mööblita;
- abihall: 500m², mitteköetav, metallriiulitega õhukuivatusseadmeta pvc -hall; niiskus kondenseerub,
- Esemekogu masinaid hoitakse ka väliekspositsioonis.

Arhiivikogu esemeid hoitakse 3 ruumis:

- arhivaalide hoidla peahoone I korrusel: 4,9 m² elektrikütte ja kunstliku ventilatsiooniga, ilma kliimaseadmeteta, metallriiulid;
- arhivaalide hoidla talli II korrusel: 44 m² elektrikütte ja kunstliku ventilatsiooniga, ilma kliimaseadmeteta, metallriiulid, kaardikapid;
- arhiivraamatukogu hoidla postipoiste maja I korrusel tööruumis: puidust raamatukapid põrandaküttega ja kunstliku ventilatsiooniga ruumis, ilma kliimaseadmeteta.

Fotokogu hoitakse peahoone I korrusel ja talli II korrusel olevates arhivaalide hoidlates: elektrikütte ja kunstliku ventilatsiooniga, ilma kliimaseadmeteta, metallriiulid.

Vastuvõtmata esemed asuvad tulmete ruumis (karantiin) tallihoone 1. korrusel ja abihallis.

10.1. Vajadused paremate hoiutingimuste tagamiseks

Oma kogude säilitamiseks peab EMM looma sobivamad sisehoidlad kõigile Muuseumikogu muuseumisealidele:

- Täielikult nõuetele vastavad talli II korrusel oleva väikesemõõduliste esemete hoidla säilitustingimused, va kliimakontrolli seadmete töökindlus. Puuduseks on samas hoidlas erinevast materjalist koosnevate esemete säilitamine.
- Avahoidlates (hallides) hoitavate suurte masinate säilitustingimused on optimaalsed (õhuniiskus on kontrolli all, kuid õhutemperatuur mitte), arvestades masinate mõõtmeid ja säilitustingimuste tagamise kulutusi. Vajalik on leida lahendus lindude sissepääsu tõkestamiseks. Eelarveliste vahendite tekkimisel on planeeritud väikese masinahalli ümberehitus kliimatingimuste tagamiseks väiksemate kuludega. Kliimaseadme jõudlus jääb äärmusliku õhuniiskuse puhul ebapiisavaks.
- Esemehoidla töllakuuri lakas on ilma kontrollitava kliimata, kuid hea loomulik ventilatsioon koos õhku läbilaskvate katetega tagab suhteliselt rahuldavad hoiutingimused. Probleemiks on suuremate muuseumisealide paigutamine lakka ilma neid vigastamata ning hoone puitkonstruktsioonides elavad putukkahjurid (tooneseapa liigid), kes kahjustavad ka puitesemeid.

- Tõllakuuri avahoidlas I korrusel on vaja lahendada niiskuse kontrolli alla saamine nii ehituslike kui kliimakontrolli vahenditega. Tänaused hoiutingimused on täiesti ebasobivad museaalide hoiustamiseks, eriti metallesemetele. Muinsuskaitsealusele hoonele sobivat tehnilist lahendust pole seni leitud. Probleemiks on hoone puitkonstruktsioonides elavad putukkahjurid (tooneseapa liigid).
- Väliekspositsioonis olevate masinate hoiutingimused ei ole rahuldavad, kuid oluliselt neid parandada pole mõistlike kulutustega võimalik: vaja on leida lahendus ekspositsiooniga harmoneeruvate varikatuste rajamiseks suurte masinate kohale, et vältida jäisest lumest tingitud kaitsevaha kahjustumist ja langenud puulehtede ning õietolmu mõju.
- Arhiivi- ja fotokogu hoidla peahoone I korrusel on elektrikütte ja kunstliku ventilatsiooni-ga. Hoidlas on võimalik hoida sobivat temperatuurirežiimi ja temperatuuri kaudu on võimalik osaliselt reguleerida suhtelist õhuniiskust. Perspektiivis on ette nähtud kontrollitava kliimaga hoidlaruumide väljaehitamine sepikoja hoones ja kolida sinna peahoone hoidla sisu.
- Arhiivi- ja fotokogu hoidlas talli II korrusel on võimalik hoida elektriküttega sobivat temperatuurirežiimi ja temperatuuri kaudu on võimalik osaliselt reguleerida suhtelist õhuniiskust.
- Hoidlas on töötajate töötingimused ebasobivad madalal asuvate katusepennide tõttu (peat-raumade oht).
- Arhiivraamatukogu hoidla postipoiste maja I korruse tööruumis ei vasta suures osas nõue-tele: põrandaküttega tööruumis pole võimalik tagada eraldi optimaalseid tingimusi nii töötamiseks kui ka arhivaalide säilitamiseks. Ruumi kohal asuvad osaliselt veesüsteemid, mis on riskifaktoriks (riiuleid, kappe jm mööblit ei paigaldada veetorude, keskküttetorude ja õhukonditsioneeride alla). Ruumil on 3 välisseina, mille äärde riiulite paigutamine pole lubatav.

11. Kogude säilivuse tagamine

11.1. Säilitusprotseduurid

Museaalide hoiustamisstrateegia aluseks on ennetav säilitamine ehk museaalidele kaasaegsete hoiutingimuste loomine. Muuseumi kogude seisundit jälgitakse regulaarselt. Hoidlaruumide vastavust säilitustingimustele jälgib igapäevaselt teadur-koguhoidja. Kliima jälgimissüsteemide andmed salvestatakse taasesitamist võimaldavas vormis.

Kõrvalekallete ilmnemisel algatab peavarahoidja probleemi tõsiduse hindamise järgselt selle likvideerimise.

Säilitamise dokumenteerimine on säilitamise oluline komponent, mille ülesandeks on

- fikseerida museaali seisund
- säilitada infot kõikide kasutatud protseduuride ja materjalide kohta
- fikseerida objektiga ettevõetud protseduurid autentsuse tagamiseks
- koguda ja fikseerida täiendavat informatsiooni museaali esteetiliste, kontseptuaalsete ja füüsiliste omaduste kohta

Säilivuse kontrolliks dokumenteeritakse andmebaasis kõik museaalide liikumised, nii muuseumi-sisene väljaandmine näitusteks, kasutamiseks, konserveerimiseks ja tagastamine hoidlasse kui ka muuseumist ajutiseks kasutamiseks väljaandmine ja vastuvõtt.

11.2 Säilitustegevused

Eelistatud meetodiks on konserveerimine. Suurte masinate eksponeerimisväärtuse tõstmiseks võib kasutada ennistamist ehk restaureerimist. Rasketes tingimustes ja väliekspositsioonis säilitatavad museaalid kaetakse perioodiliselt uuendatavate täiendavate konserveerimisõlide ja –vahade kihtidega. Tolmu ja lindude eest kaitseks varjualustes on museaalid kaetud õhku läbilaskvast riidest katetega.

Hoidlad tuleb hoida võimalikult tolmuvabad. Täielik koristus avahoidlates toimub mitte harvemini kui iga 6 kuu tagant, teistes hoidlates kord kuus. Koristamisel ja museaalide puhastamisel kasutada HEPA filtriga tolmuimejat ja elektrostaatilisi puhastuslappe. Kemikaalidega puhastusained võivad kahjustada museaale, eriti fotosid.

Arhiiv- ja fotokogu museaalid paigutatakse vastuvõtul arhiivipüsivast paberist ümbristesse ja arhiivikarpidesse. Materjalid tuleb hoiustatakse gruppide kaupa. Villased tekstiilid, kroom- ja parknahad, karusnahad peavad olema teistest eraldi ümbristes. Kasutada tihedalt sulguvaid ümbriseid, kappe, vitriine, et takistada biokahjustajate juurdepääs objektidele.

Hoidlas asuvate museaalide biokahjustustega nakatumise vältimiseks tuleb kõik uued tulmed ja tagasisaabusuvad laenutatud museaalid enne hoidlatesse paigaldamist hoida sõltuvalt materjalist kuni 1 aasta karantiiniruumis, mille käigus tehakse kindlaks, kas nad ei ole elusorganismide poolt kahjustatud. Kõik elusorganismide poolt kahjustatud museaalide desinfitseerimistööd ja saabuvate objektide puhastamine toimuvad karantiiniruumis.

Väliekspositsiooni masinate kaitsevaha katete regulaarne uuendamine toimub igal aastal või üle aasta sõltuvalt museaalide seisundist.

11.3. Aktiivne ja ennetav konserveerimine

Aktiivne konserveerimine on objektide stabiliseerimine originaalsel kujul nende keemilise ja füüsilise töötlemisega.

Ennetav konserveerimine tähendab kaudset tegevust kultuuripärandi seisundi halvenemise ennetamiseks s.o. korrektset käsitlemist ja kasutust, transporti, hoiustamist (sobiva kliima tagamine ja kontroll hoidlates, hooldus ja puhastamine, ümbristega kaitsmine) ja väljapanekut.

Objektide töötlemise käigus kasutatud protsessid peavad olema pööratavad: tekitatud muutused objektis peavad olema kergesti originaalist eemaldatavad. Masinate osade kõrvaldamine on lubatud ainult ajutiselt võimaldamaks kasutada ajutisi kaitsevahendeid ennetavaks konserveerimiseks ja juhtudel, kui need osad võivad olla algses asukohas hävimisohus.

11.4. Jooksev hooldus

Abikogu esemeid tuleb nende eksponeerimisel ja kasutamisel töövõtete demonstreerimiseks korrapäraselt hooldada, et säilitada nende töökorras olekut või senist seisundit. Käesolevas dokumendis käsitletakse hooldust ja ennistamist eraldi. Hoolduse all mõistetakse

- museaalide parandamist, mis mingil määral museaali ei muuda ega täienda või

- nn kulumaterjalide väljavahetamist, sh elektripirnid, määrded, tööterad ja muud osad, mis on mehhaaniliste süsteemide vahetatavad elemendid.

Kõik eespool hoolduse juures loetlemata tööd on vaadeldavad ennistamisena (restaureerimisena), mille vajadus määratakse käesoleva poliitika osas 11.5. sätestatud formaalse protseduuriga. Masinate, seadmete ja sõidukite oluline modifitseerimine hooldustööde kergendamise eesmärgil, sh originaaldetailide eemaldamine ja teisetüübiliste asendusdetailide installeerimine, on vaadeldav väljaspool normaalse hoolduse rakendusala ja nõuab ennistamise kava ja selle kehtestamise protseduuri.

Peavarahoidja poolt on määratud jooksva hoolduse juht (praegu konservaator), kes jälgib muuseumikogu käivitavate masinate ja abikogu töötavate esemete ja masinate seisundit. Vajadusel korraldab jooksva hoolduse juht koostöös peavarahoidjaga museaali seisundi taastamise või abikogu masina töökorras hoidmise. Jooksva hoolduse juht teeb ettepanekuid hooldustöödeks museaalide eemaldamiseks ekspositsioonist või abikogu masinate eemaldamiseks kasutusest.

11.5. Ennistamine

Ennistamine (restaureerimine) on tegevus, mille eesmärgiks on taastada objekti eeldatav esialgne olek (või olek valitud ajahetkel), eelkõige funktsioon või väljanägemine. Sealjuures objektide töötlemise käigus saavutatud tulemused peavad olema tagasi pööratavad, st restaureerimise käigus tekitatud muutused objektis peavad olema kergesti originaalist eemaldatavad. Eelkõige kuuluvad ennistamisele kasutuskogu esemed, mida kasutakse töötavate eksponaatidena igapäevases muuseumitöös muuseumikülastajatele elava ajaloo kogemuse andmiseks haridusliku funktsiooni täitmisel.

Muuseumikogu museaalide ennistamisel taastatakse museaali originaalne seisund, abikogu puhul on võimalik originaalse seisundi muutmine EMM haridusliku funktsiooni täitmise vajadusteks. Parandused ja töötlemisjäljed ei tohi objektil silma torgata, kõik ennistatud lisandid peavad vastama originaalile, kuid olema samas selgelt eristatavad.

Kahjustatud osade asendamine dokumenteeritakse ja on lihtsate meetoditega avastatav. Museooloogiliselt on objektide keemiline ja füüsiline stabiilsus olulisem kui nende väljanägemine.

Kõik ennistamistööd algavad standardse protseduuri läbiviimisest ning sisaldavad uuringuid ja *konserveerimis- ja ennistamiskava* ning finantsvahendite olemasolu. Konserveerimis- ja ennistamiskavas on fikseeritud objekti seisund, töötlemise eesmärgid ja põhjused, võimalikud alternatiivsed lahendused ja riskid. Kava koostab peavarahoidja koostöös konservaatoriga ning esitab selle elluviimiseks tööde tehnilisele teostajale.

11.6. Ennistamisdokumentatsioon

Restauraator-konservaator dokumenteerib MuIS'is kogu ennistamisprotseduuri vastavate kirjade ja lisatud fotode abil. Dokumenteeritakse kõik objekti ennistamise käigus väljavahetatud originaalosad, modifitseerimised või asendused, sh objektile tagasi asetatud originaalosad, mis olid varasema kasutuse jooksul asendatud mitteoriginaalidega. Vajadusel ja võimalusel säilitatakse asendatud originaaldetailid näidisena. Fikseeritakse kõik kasutatud materjalid (lisaks kaubanduslikele nimetustele võimalusel ka keemiline koostis).

Spetsialistide soovitusel objektide hoiustamiseks ja kasutamiseks dokumenteeritakse.

11.7. Konserveerimise ja ennistamise korraldus väljapool muuseumi

Suurte objektide konserveerimis- ja/või ennistamistöö võib tellida väljastpoolt muuseumi. Tööde läbiviimisel on aluseks muuseumis kehtiv protseduur vastavalt punktile 11.5.

Arhiivimaterjalide konserveerimis- ja ennistamistöö tellitakse vastavate suurtel raamatukogude ja arhiivide spetsialiseerunud laboritelt.

Tööde teostamist juhendab ja koordineerib muuseumi restauraator-konservaator koostöös peavarahoidjaga, jälgides muuseumi nõuetest kinnipidamist.

12. Muuseumikogude kasutamine

EMM tegevus ja kogumine tugineb avalikkuse usaldusele. Muuseumikogude *kasutamist reguleerivad EMMi muuseumikogu kasutamise reeglid. (LISA2)*

12.1. Hoiulevõtmine ja välja laenamine

EMM võib võtta hoiule näituste korraldamiseks museaale ja objekte teistelt muuseumitelt, organisatsioonidelt ja erakogujatelt vastastikusel kokkuleppel. EMM võib hoiule võtta objekte, mis omandatakse edaspidi.

Samuti võib EMM anda vastava taotluse alusel ja muuseumi juhataja ühekordse otsusega oma museaale teistele institutsioonidele ja organisatsioonidele, millised tahavad kasutada museaale kultuurilis-hariduslikel eesmärkidel ning suudavad tagada hoiule antavatele museaalidele vajalikud säilitus-, hooldus- ja turvatingimused.

12.2. Teenused

Uurijatele väljastatakse museaalid muuseumis kohapeal kasutamiseks selleks eraldatud töökohal muuseumitöötaja juuresolekul ja dokumenteeritakse *Muuseumisisese kasutamise aktiga*.

Kirjaliku taotluse alusel on võimalik erandkorras laenutada museaale uurijatele uurimistööks muuseumiväliseks kasutamiseks, mis vormistatakse Väljaandeaktiga.

13. Muuseumikogu analüüs ja väärtuste hindamine

Muuseumikogu analüüs ja hindamine toimub inventuuride käigus, mis igas kogus toimuvad regulaarselt 5-aastase ajavahemiku järel.

Uus fotokogu inventuur viia läbi 2026. aastal, arhiivikogu – 2027. aastal, museaalsete abimaterjalide kogud – 2028. aastal, esemekogu inventuur 2029. aastal.

Inventuuri käigus antakse hinnang museaali seisukorrale ja sobivusele muuseumikogusse ning selgitatakse välja kogus arvele võetud sarnased museaalid.

Muuseumikogu masinatest ja liiklusvahenditest museaalide seisund vaadatakse üle kord 3 aasta jooksul ja ülevaade muutustest kantakse MuIS andmebaasi.

14. Muuseumikogust väljaarvamine

Museaalide kogust väljaarvamise osas lähtutakse kehtivast muuseumiseadusest.

Otsuse välja arvata museaal kas vahetuse, müügi või hävitamise eesmärgil langetab muuseumijuhataja peavarahoidja ettepanekul pärast täielikku erialast ja juriidilist ekspertiisi. Museaali väljaarvamine muuseumikogust vormistatakse Transpordiameti peadirektori käskkirjaga.

Museaali võib arvata Muuseumikogust välja, kui ta vastab vähemalt ühele allnimetatud kriteeriumile:

- museaal ei vasta EMM peaülesandele ja kogumispõhimõtetele ning muuseumikogu korraldamise põhimõtetele.
- museaal asendatakse teise museaaliga, mis on paremas seisundis, komplektsem, tüüpilisem näidis. Kui muuseumi huvides pole säilitada arvukaid näidiseid ühest tööstuslikult toodetud objektist ja juba kogus olevad dubletid on halvas seisundis, võib museaale välja arvata kõiki nõudeid järgides.
- museaal pole autentne või autentsus on kaheldav.
- muuseum pole suuteline museaali nõuetekohaselt hooldama ja säilitama.
- museaal on kahjustatud niipalju, et see on väärtusetu ja seda ei ole võimalik taastada.
- museaal on hävinud, varastatud või kaotsi läinud.
- museaal antakse üle teisele muuseumile.
- museaal on soetatud heauskselt omandiõigust rikkudes ja antakse välja omanikule või teisele riigile.

15. Kogude turvalisus

Riskid ja tegutsemine ohuolukordades on kajastatud Ohuplaanis, mis on kooskõlastatud Päästeameti ja Muinsuskaitseametiga ning mis vaadatakse üle kord aastas ja tutvustatakse kõikidele muuseumi töötajatele. Hooajatöötajatele toimub väljaõpe enne tööleasumist. Töökaitse ja tuleohutuse üldised juhised, tegutsemine erakorraliste sündmuste korral on töötajatele töökohal kättesaadavad. Ohuplaanid asuvad hoonete sissepääsude juures ATS pultide kõrval.